

Συμπεράσματα για την αμαρτία στα διηγήματα του Γ. Βιζυηνού

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2eDbV63>]

Η μόρφωση εκτιμάται. Ο Σελήμ, πριν ξεκινήσει την χειμαρρώδη εξομολόγησή του, αναφέρεται στη μόρφωση του εξομολογητή/αφηγητή[574], η οποία ενδεχομένως λειτουργεί γι' αυτόν ως το στέρεο έδαφος το οποίο του επιτρέπει να φτάσει σ' αυτήν τη δύσκολη εκμυστήρευση.

Η εργατικότητα επιβραβεύεται. Καλλιεργώντας ο ίδιος ο Σελήμ το μόνο κτήμα που απέμεινε στην οικογένεια, το προικώο της μητέρας του, το «μεγαλώνει» και γίνεται εύπορος γαιοκτήμονας[575]. Η φιλοπονία τού προσφέρει διέξοδο στα αδιέξοδά του.

Η επαφή με τη φύση παρηγορεί. Ο ήρωας του διηγήματος απομονώνεται μετά την επιστροφή του από την Ρωσία και τον θάνατο των αγαπημένων του προσώπων σ' ένα φυσικό περιβάλλον που θυμίζει ρωσική στέπα. Ζει, επίσης, φτωχικά σ' έναν

καλύπτει,
ήχου του

Τέλος

και η ηλικία του ήρωα έχει τη σημασία της. Ὁ Μοσκῶβ - Σελήμ θὰ ἦτο πλέον ἢ πεντηκοντούτης, ἐφαίνετο ὅμως ἔνεκεν τοῦ παραστήματος καὶ τῆς μαύρης αὐτοῦ κόμης πολὺ νεώτερος[577]. Η ηλικία των πενήντα είναι καθοριστική. Για τον Πλάτωνα είναι η ηλικία στην οποία όσοι από τους φύλακες φτάσουν στο μέγιστον μάθημα, δηλαδή ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι [578] προάγονται σε φύλακες-παντελείς, δηλαδή σε κυβερνήτες της ιδανικῆς Πολιτείας του[579], γιατί διαθέτουν, πλέον, σοφία και μακρὰ εμπειρία ζωῆς. Είναι, επίσης, η ηλικία στην οποία ο κάθε ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ πλέον τον θάνατο και είναι ὠριμος να αναστοχαστεῖ για την μέχρι τότε ζωῆ του και να κάνει τις πιθανές «διορθώσεις» του.

Καταγράφονται στη συνέχεια τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ἀνάλυση των ἔργων του Γεωργίου Βιζυηνοῦ· αρχικὰ αὐτὰ τα οποία συνάγονται για την αμαρτία και στη συνέχεια αὐτὰ της λύτρωσης.

Η παρουσία αστοχιῶν, σφαλμάτων, αμαρτημάτων είναι συχνή στο πεζογραφικό ἔργο του Βιζυηνοῦ, ὅπως ἄλλωστε και στη ζωῆ. Οι ἥρωές του -στα βασικά διηγήματά του[580] - θυμίζουν ἥρωες αττικής τραγωδίας με χαρακτηριστικά τους την ακούσια και ανεπίγνωστη παραβίαση ἠθικῶν κανόνων και, ὅταν αργότερα συνειδητοποιοῦν τη βαρύτητα του «αμαρτήματός» τους, οδηγούνται στην

κατάρρευση και στην καταφυγή τους στις μυλόπετρες της αυτοτιμωρίας[581]. Ο συγγραφέας, εντούτοις, αντιμετωπίζει τους δράστες αυτών των πράξεων με συμπάθεια και συγκατάβαση, καταγράφει τη συναισθηματική και ψυχολογική τους κατάσταση -μετατρέποντας το λογοτεχνικό κείμενο σε ψυχογράφημα των ηρώων του[582] - και τους απενοχοποιεί, συνήθως, στη συνείδηση των αναγνωστών του. Οι γνώσεις του στην θεολογία, ψυχολογία και φιλοσοφία τον «οδηγούν» στην κατανόηση των ανθρώπινων αδυναμιών, αφού γνωρίζει καλά ότι η ανθρώπινη φύση είναι ατελής και η συνειδητοποίηση αυτής της αλήθειας αποτελεί τον μόνο δρόμο για τη βελτίωσή της.

Στα διηγήματά του συναντώνται τόσο σοβαρές «εκτροπές», όπως είναι ο φόνος, όσο και ανώδυνες, όπως το «συμβατικό» ψέμα, να διαπράττονται τόσο από άνδρες όσο και από γυναίκες όλων των ηλικιών. Ο προσδιορισμός των αστοχιών/αμαρτημάτων δεν αποκλίνει -σε γενικές γραμμές- από αυτόν της ορθόδοξης θεολογίας. Από τους αφηγητές των διηγημάτων δεν αντιμετωπίζεται η αμαρτία με δικαική οπτική, ενώ κάποιοι αφηγηματικοί ήρωες -η μητέρα του «Αμαρτήματος» και ο Πασχάλης («Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας»)- έχουν δικαική θεώρησή της, όπως προαναφέρεται.

Οι φόνοι στα διηγήματά του είναι τέσσερις, ένας ακούσιος, στο «Ἀμάρτημα τῆς μητρός μου» και τρεις στο «Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου», ένας εκούσιος για κλοπή και δύο «συγκεχυμένοι». Ο Βιζυηνός θέτει συγχρόνως -εμμέσως ή αμέσως- σοβαρά ηθικά ζητήματα, όπως ο ανεπίγνωστος φόνος πρέπει να αποδίδεται αποκλειστικά στον δράστη ή επιμερίζεται μέρος (και πόσο;) της ευθύνης και ο ηθικός αυτουργός. Η αφαίρεση μιας ανθρώπινης ζωής, ενός δώρου του Θεού, αποτελεί θεολογικά, αλλά και κοινωνικά, βαρύτατο, θανάσιμο αμάρτημα ήδη από την Παλαιά Διαθήκη· η εντολή το προσδιορίζει επακριβώς, οὐ φονεύσεις[583], αφού ο δράστης γίνεται με την πράξη του -τη δολοφονία- συνεργός αυτού που εξ αρχής γίνεται δολοφόνος του ανθρώπου και εκπίπτει από τη χάρη της υιοθεσίας που του προσφέρει Εκείνος που ανασταίνει τους νεκρούς[584].

Επίσης, τελούνται και «αναίμακτοι» φόνοι, όπως η μητέρα στο «Ἀμάρτημα τῆς μητρός μου» διαπράττει και ένα «συμβολικό» φόνο, όταν ζητάει από τον Χριστό να της «πάρει» ένα από τα αγόρια της, για να σωθεί η κόρη της, η Αννιώ. Επιπρόσθετα, στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας» αποκαλύπτεται σταδιακά και ένας «συναισθηματικός» φόνος, αφού οι ενοχές που δημιουργούνται στον ήρωα, τον Πασχάλη, από τον προηγούμενο επιπόλαιο ερωτικό του δεσμό, δεν του επιτρέπουν να αναπτύξει την σχέση του με την ιδανική γι'αυτόν γυναίκα, την Κλάρα.

[574] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.212: «-Ἐσὺ εἶσαι διαβασμένος ἄνθρωπος, ἐξηκολούθησεν εἶτα ὁ Σελήμ ἀναλαβὼν τὸ πρότερον ὕφος. Γιὰ πές μου, στὸν Θεό σου! Δὲν εἶν' ἀλήθεια πῶς καὶ οἱ πέτρες, ποὺ εἶναι στὸν κόσμος, ἂν εὕρισκαν κανένα νὰ ποῦν τὰ «ντέρτια» τους, θὰ ἦσαν ἐλαφρότερες;».

[575] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.234.

[576] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.209: «Τὸ τσαί ποὺ βράζω μέσα, δὲν εἶναι διὰ σένα. Τὸ βράζω μόνον ἔτσι διὰ παρηγοριά, ὅταν συλλογιῶμαι. Μ' ἀρέσει σὰν κάθουμαι μονάχος νὰ ἀκούω τὸ νερὸ νὰ μουρμουρίζει».

[577] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.206.

[578] Πλάτων, Πολιτεία ἢ Περί δικαίου, βιβλίο Ζ, παρ. c-d στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.mikrosaropoulous.gr/texts1.htm> (ημερομηνία ανάκτησης: 30-5-2014).

[579] Μ. Ζ. Κοπιδάκης, Ε. Πατρικίου, «Πολιτεία» στο Αρχαία Ελληνικά Φιλοσοφικός Λόγος (Αθήνα: Εκδόσεις ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2012)σ.92-135, εδώ σ.98.

[580] «Το αμάρτημα της μητρός μου», «Ποίος ἦτον ο φονεύς του αδελφού μου», «Αι συνέπειες μιας παλιάς ιστορίας» και «Μοσκώβ Σελήμ».

[581] Θ. Παπαθανασόπουλος, «Η Θράκη στην πεζογραφία του Γ. Βιζυηνού», Νέα Εστία 1664 (1996)σ.1418. Πρβλ. Δ. Τσάκωνας, «Γεώργιος Βιζυηνός», Οδός Πανός78 (1995)σ.18.

[582] Β. Αθανασόπουλος, «Ο Βιζυηνός εκατό χρόνια μετά την έξοδό του από το φρενοκομείο», Νέα Εστία 1664 (1996)σ.1411.

[583] Ἐξοδ. 20. 15.

[584]«Δέκα εντολές» στην ψηφιακή διεύθυνση: <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/explanatory/10commandments.htm> (ημερομηνία ανάκτησης: 5-6-2014).

<http://bit.ly/2fbqF9Y>